



שדרות בארזים

...קהילה לומדת...

"סולו לרוכב בערבות"

משום שלערבה אין שום זכויות. אך ייתכן גם להסביר ש'מכפרים' אלו על אלו הוא שיש כאן סוג של הדדיות, וכשם שהאתרוג ההדס והלולב מכפרים על הערבה, כך הערבה מכפרת גם על האתרוג ההדס והלולב.

א. "יוקשרו כולם כאגודה אחת", או "אל תתחבר לרשע"?

ההנחה שהבאנו לעיל שגם לערבה יש מה לתרום לשאר המינים, מתרצת קושיה גדולה, שהרי מצד אחד אומר המדרש שצריך לקשור את כולם כאגודה אחת, ומצד שני נאמנים עלינו דברי המשנה במסכת אבות שאין להתחבר לרשע.

משנה מסכת אבות פרק א משנה ז

"נתאי הארכלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע..."

ומבאר שם הרמב"ם שאין להתחבר לרשע, בכדי שלא נלמד מדרכיו, לכן חייב לומר שיש משהו בערבה המסמלת את האדם שאין בו תורה ומצוות שגם הצדיקים יכולים ללמוד ממנו.

המדרש הבא שופך אור על הסוגיה ע"י משל:

מדרש תנחומא פרשת אמור סימן ל

"ולקחתם לכם ביום הראשון... וכי ראשון הוא, והלא יום חמשה עשר הוא! אלא מאי ראשון, ראשון לחשבון עונות, ר' מני ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי משל למה הדבר דומה:

למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך, והיה המלך משלח לגבותה, ולא היתה נותנת לפי שהיה השטר גדול, כך פעם ראשון, ופעם שני, והיה משלח ולא היו נותנים, מה עשה המלך? אמר לבני פלטיין שלו עמדו ונלך עליהם, עד שהיו הולכין כמו עשרת מילין, שמעו בני המדינה, מה עשו? התחילו גדולי המדינה לילך לאנפטי של מלך, אמר להם מי אתם, אמרו לו אנו בני מדינה פלונית ששלחת לגבותינו, אמר להם ומה אתם מבקשים, אמרו לו בבקשה ממך עשה עמנו חסד שאין לנו מה ליתן, אמר להם אני מניח לכם מחצה, עד שהוא בא יצאו בינוני המדינה וקדמוהו כמו חמשה מילין, אמר להם מי אתם, אמרו לו אנו בני מדינה פלונית, אמר להם ומה תבקשו, אמרו לו בבקשה ממך רחם עלינו, אמר להם כבר הנחתי מחצה, ובשבילכם אני מניח מחצה על מחצה, עם שהוא מהלך יצאו כל בני המדינה, אמר להם ומה אתם מבקשים, אמרו לו אדונינו המלך אין לנו מה ליתן, רחם עלינו, אמר להם כבר הנחתי מחצה, ומחצה על מחצה, ובשבילכם אני מניח את הכל, אלא מכאן ואילך ראש חשבון הוא."

וממשיך המדרש ומבאר את הנמשל:

"המלך זה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בני המדינה שלו אלו ישראל, שהן מסגלין עונות של כל השנה כולה, מה הקדוש ברוך הוא עושה, אומר להם עשו תשובה בראש השנה, והם נכנעים ובאים ביום הכפורים, והם מתעניין ועושין תשובה, והקב"ה מוחל להם את הכל, ובסכות כלם נוטלים את לולביהם ביום טוב ראשון ומקלסין להקב"ה והוא מתרצה להם ומוחל להם, אמר להם הרי זיתרתי לכם כל עונותיכם הראשונות, אבל מעכשיו ראש חשבון הוא, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עונות."

אם כן יוצא על פי המדרש שהאתרוג מסמל את האנשים החשובים כלומר את הצדיקים שבזכותם הקדוש ברוך הוא מוחל על חלק מהעוונות של עם ישראל בראש השנה, הלולב וההדס מסמלים את "בינוני המדינה" שגם בזכותם הקדוש

ביום הכיפורים זעקנו "ליושב תהילות לרוכב ערבות", המקור לכך שהקדוש ברוך הוא רוכב ערבות לקוח מספר תהילים פרק ס"ח פסוק ה' ששם כתוב "סולו לרוכב בערבות", ומבאר שם רש"י שהפירוש של המילה 'סולו' הוא שבח:

"סולו - לשון שבח וכן לא תסלה בכתם [איוב כ"ח] המסולאים בפז [איכה ד']".

כלומר שבחו את הקב"ה שהוא 'רוכב ערבות' בהמשך נבאר את הכינוי הנ"ל. ומתוך כך נבין את חשיבותה של הערבה.

כידוע, חג הסוכות אינו מתאפיין רק בישיבה בסוכה, אלא גם בנטילת ארבעת המינים, כפי שמפורש בתורה:

פרשת אמור [ויקרא כג]

"[לט] אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי באסףכם את תבואת הארץ תחגגו את חג ה' שבועת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: (מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרims וענף עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים: (מא) וחתגתם אותו חג לה' שבועת ימים בשנה חקת עולם לדוריכם בחדש השביעי תחגגו אותו."

המדרש המפורסם שלפנינו משווה בין ארבעת המינים השונים, לבין ארבעת סוגי אנשים בעם ישראל, כאשר האתרוג שיש בו גם טעם וגם ריח מסמל את הצדיקים שיש בהם גם תורה וגם מצוות, הלולב שיש בו טעם ולא ריח מסמל את האנשים שיש בהם תורה ואין בהם מצוות, ההדס יש בו ריח ואין בו טעם מסמל את האנשים שיש בהם מצוות ללא תורה, והערבה שאין בה לא טעם ולא ריח מסמלת את האנשים שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים.

מעבר להבנה הפשוטה שאנו זקוקים גם לערבה בכדי לקרב גם את האנשים הרחוקים, ננסה להעמיק במאמר זה בחשיבות של הערבה מבחינה רוחנית ולאומית.

ויקרא רבה פרשת אמור פרשה ל

"פרי עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל אלו ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם? לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקדוש ברוך הוא יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה, הה"ד (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו, ואימתי הוא מתעלה כשהן עשוין אגודה אחת שנאמר (עמוס ט) ואגודתו על ארץ יסדה, לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון."

המדרש אומר: "יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו", כאמור הפירוש המקובל הוא, ש'מכפרים' אלו על אלו, הכוונה שהאתרוג, ההדס והלולב מכפרים על הערבה,

ברוך הוא, דכתי' ביה סולו לרוכב בערבות (תהלים סח)."

מדהים הוא שהרקיע השביעי נקרא 'ערבות', כפי שמבאר זאת רבנו בחיי:

ספר כד הקמה, ערבה (רבי בחיי בן אשר)

"...ומה שהזכיר בתורה לשון רוכב ערבות לפי שהגלגל העליון מכל שאר הגלגלים הוא ערבות והקב"ה עליון ושליט עליו... ודרשו ז"ל במס' חגיגה פרק אין דורשין [דף יב] ז' רקיעים הן ואלו הן זילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות, ואם כן ערבות הוא השביעי. ועליו הזכיר משה רבינו ע"ה (דברים לג) רוכב שמים בעזרך. וכדי להורות שלטונו יתברך על הגלגל השביעי הוא ערבות, לכך קבעו לנו רבותינו חכמי האמת ז"ל מצות ערבה ביום שביעי, ונתחייב כל אחד ואחד מישראל ליטול בידו ערבה ביום זה מלבד הערבה שבלולב שהיא רומזת אל הענין הזה בעצמו..."

כלומר מצוות חבטת הערבה ביום השביעי, בכדי לרמוז שהרקיע השביעי הוא ערבות. וכן ידוע שהחבטה על הקרקע רומזת להכנעה כפי שביארנו שהיא מהות הערבה, והקב"ה בוחר שהרקיע הקרוב אליו ביותר הוא דווקא הערבה, ללמדנו שאין לנו לזלזל אפילו בפשוטי עם ישראל, משום שגם מהם יש לנו ללמוד מהו הערך התפילה, התורה והמצוות, ולכן אנו אומרים בתפילת מוסף של יום הכיפורים "ליושב תהילות לרוכב ערבות", כלומר שהתהילה הזכה ביותר יכולה לבוא רק אם יש בנו את המידה של הערבה.

חג שמח

(מתוך הספר "מועדי קדשך", ניתן להשיג אצל המחבר)

ברוך הוא מוחל על חלק מהעוונות ביום הכיפורים, והערבה המסמלת את שאר פשוטי העם, וגם בזכותם הקדוש ברוך הוא מוחל על שאר העבירות שנשארו לעם ישראל בחג הסוכות, אם כן יוצא בפשטות שאלמלא הערבה גם הצדיקים היו סובלים מהעוונות שנשארו לכלל ישראל, נמצא ש"אלו מכפרים על אלו" הכפרה היא הדדית, הערבה על שאר המינים ושאר המינים על הערבה.

ב. ערבה, ערבות והעברה

אם נשחק מעט עם האותיות של המילה 'ערבה' יוצא שערבה מזכירה 'ערבות' המרמזת על הערבות ההדדית שיש בין ארבעת המינים, וכן מרמזת על המילה 'העברה', מלשון 'מעביר על מידותיו', לרמוז שכל ארבעת המינים המייצגים ציבורים שונים בעם ישראל ואלו מכפרים על אלו.

אם כן מה יש בה בערבה שאין בשאר המינים? השפת אמת קובע שבדור שלנו כולנו בבחינת ערבה, בבחינת פשוטי בני ישראל כפי שכתב המדרש, ואיזה מידה יש בפשוטי בני ישראל שאין בצדיקים?

שפת אמת דברים לסוכות שנה תרמט

"מנהג ערבה בהושענא רבה. כי הנה איתא במדרש שהד' מינים הוא בעלי תורה ומצוות ופשוטי בני" ונעשין אגודה אחת. אבל בעוה"ר עתה אינם יכולין להתאסף ושנאת חנם שהחריבה ביהמ"ק עדיין מרקד בינינו. ולכן צריכין ישועה גדולה אפילו בבחינת ערבה בלבד, כי בודאי בחג הסוכות בכח הלולב מתחברין נפשות בני". וזקנו הנביאים להיות נשאר הארה מאגודה זו גם על כל השנה שאינם יכולין להתחבר. ולכן מצות ערבה דוקא בפ"ע כמ"ש אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. ובאמת סדר הדורות הוא ג"כ כפי המינים. ודורות השפלים הוא בחי' ערבה. כדאיתא במד' פנה אל תפילת הערער כו' תכתב זאת לדור אחרון. שאין בנו צדיקים רק כערבה שאין לה טעם וריח. א"כ מה נשאר רק לידע שאנחנו כערער וריק מכל דבר. וע"י הכנעה אמיתית יתקיים בנו עם עני ודל וחסו בשם ה'. ולכן איתא חביט חביט כי ערבה שבלולב הוא בנטיילה שמתנשא ומתעלה גם ערבה ע"י איגוד עם שאר המינים. ועתה הוא בחבטה שהוא רק בחי' הכנעה ותפלה כנ"ל."

כלומר אדם שאין בו תורה ומצוות, הוא בא בהכנעה גמורה לפני הקב"ה, אדם כזה תפילתו היא מעומק הלב, הן בגלל שהוא מרגיש חסר זכויות, והן בגלל חוסר הרגילות שלו להתפלל, לעומת הצדיק או הבינוני שמרגיש שהוא לא בא ריקם להתפלל, וכן התפילה שגורה בפיו.

מי שגר ביישוב מעורב, מכיר את הסיטואציה שנכנס אדם שאינו רגיל בתפילה לבית הכנסת, מראים לו היכן החזן נמצא בסידור, ואז פתאום אתה רואה כיצד יהודי מתפלל, מילה במילה, בנחת ובכוונה, דבר שאצל מי שרגיל להתפלל בקביעות, לעתים קצת חסר, מחמת הרגילות.

זה היתרון העצום שמסמלת הערבה שאין בה לא תורה ולא מצוות אך יש בה הכנעה גדולה, והיא משלימה את החוסר שיש אצל שלל הציבורים בישראל את אותה ההתרגשות בתפילה מעצם הגילוי של כל מצווה חדשה.

ג. "ערבי נחל זה הקב"ה..."

עד כדי כך השוואה מוחלטת בין ארבעת המינים, שהמדרש קובע שכל מין מסמל את הקב"ה:

פסיקתא דרב כהנא פ'סקא כז

"ר' עקיבא אומר: פרי עץ הדר – זה הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה הוד והדר לבשתה (תהלים קד: א). כפזת תמרים – זה הקדוש ברוך הוא, דכתי' ביה צדיק כתמר יפרח (תהלים צב). וענף עץ עבות – זה הקדוש ברוך הוא והוא עומד בין ההדסים (זכריה א). וערבי נחל – זה הקדוש

הצטרפו לקבוצות התוכן של שדרות בארזים: 052-8064345 - בהודעה



השיעור השבועי

מידי חמישי | 20:15

בביה"כ 'מסילת ישרים'

ובשידור חי בערוץ היוטיוב

של המכון YouTube

עסקת חליפין

ילד יתום הגיע לגיל מצוות ורצה בכל מאודו לקנות אתרוג, אך מצבה הכלכלי של המשפחה היה בכי רע. הנער שהשתוקק לקיים מצווה זו עבד בעבודות מזדמנות ואסף פרוטה לפרוטה כדי שיוכל לקנות לעצמו אתרוג. בערב חג הסוכות הלך הילד בהתרגשות גדולה עם "קופת החיסכון" שלו לשוק וקנה אתרוג בקופסה סגורה וחתומה שכתוב עליה "מהודר". שמחתו לא ידעה גבול, אך כשהגיע לביתו גילה שהאתרוג אינו יפה ומהודר.

הנער החליט לעלות לביתו של הרב מרדכי אליהו ולשאל אותו האם האתרוג שקנה הוא אכן מהודר. הנער חיכה בסבלנות וכשהגיע תורו הוא ניגש בחשש אל הרב והגיש לו את האתרוג. הרב מרדכי אליהו עיין באתרוג מכל צדדיו ופסק: "כשר". הנער לא הסתפק בכך ושאל "האם האתרוג מהודר?" והרב השיב: "כשר".

הנער יצא במפח נפש מביתו של הרב אליהו וליבו היה כבד עליו. אך בטרם הספיק לרדת במדרגות יצא אליו אחד מבני ביתו של הרב וקרא לעברו: "סליחה, הרב מבקש שתשוב אליו." הנער חזר אל הרב בעצב, אך הרב אליהו הביט בו בחיוך ואמר: "בוא נעשה עסקת חליפין, תביא לי את האתרוג הכשר שלך ואני אביא לך את האתרוג המהודר שלי." הילד התרגש מאוד ודמעות זלגו מעיניו כשהוא יצא מבית הרב כשאתרוגו של הרב בידיו.

למחרת, היום הראשון של חג הסוכות, קם הנער להתפלל בנץ החמה עם הרב מרדכי אליהו כשספק חדש מנקר בליבו. הוא תהה האם הרב אליהו באמת ישתמש באתרוג שלו, שהרב עצמו קבע שהוא כשר אך לא מהודר. התפילה התחילה והינה הגיע הרגע והרב אליהו הוציא את האתרוג הכשר של הנער היתום, בירך עליו וקיים בו מצוות נטילת ארבעת המינים. הנער חייך בהתרגשות והחל לברך על אתרוגו של הרב אליהו.